

25 let slovenske državnosti

Ob 25-letnici osvoboditve in na osrednji proslavi ustanovitve osvobodilne fronte v Sentvidu je govorila tovarišica Vida Tomšič, članica Sveťa federacije. Njen govor objavljamo v celoti.

DOKLER bo živel slovenski narod, se bo spominjal vsako pomlad tistih majskih dni leta 1945, ko je bila osvobodjena Ljubljana in etnično ozemlje Slovenije, ko je slovenski narod skupaj z drugimi narodi Jugoslavije slavil zmago svoje narodnoosvobodilne vstaje proti fašističnim okupatorjem in njihovim domačim pomagačem in ko je to zmago zagotovil s svojo novo ljudsko oblastjo, z imenovanjem vlade Ljudske republike Slovenije kot federalne enote nove demokratične, federativne Titove Jugoslavije.

Pred petindvajsetimi leti je proti silam in nasilju imperialistične dominacije in hegemonije, nacifašističnega zatiranja in uničevanja narodov zmagalo načelo narodne samoodločbe, svobode in enakopravnosti narodov. Izkušnje tega boja in zgodovinske zmagave ne zaslužijo le, da se jih spominjamo, te izkušnje nam izročajo ključ do razumevanja vsega našega povojnega razvoja in poti pri graditvi socializma pri nas, razkrivajo nam vzroke naših spopadov leta 1948 s kominformom in Stalinom, napore za razvoj delavskega samoupravljanja, pa tudi omogočajo razumevanje naše protiblokovske zunanje politike, politike aktivnega sožitja in povezovanja sveta na temelju enakopravnosti narodov in držav.

Naš narodnoosvobodilni boj je pokazal, da ni na svetu take tehnične sile in orožja, ki bi moglo pokoriti narod, ki ve, kaj hoče, ki je odločen, da se sam bojuje za svojo svobodo.

V okviru boja velike antihitlerjevske koalicije se je slovenski in ostali jugoslovanski narod odločil za množičen odpor delovnih ljudi proti tujim okupatorjem. Toda za uspešen osvobodilni boj ni bilo dovolj le sovraštvo do okupatorjev in njihovih domačih petoliznikov, bila je potrebna sposobna in ilegalnem delu in preganjanju ojeklenela organizacija. Tako množično oboroženo akcijo je omogočila na Slovenskem in v Jugoslaviji dolgoletna politična in organizacijska priprava komunistične partije, ki je kovala čvrsto zvezo vseh demokratičnih in naprednih delovnih ljudi mesta in vasi v bojih proti nenarodnim izkoriščevalskim režimom stare Jugoslavije. V prvih dneh po okupaciji in razkosanju Slovenije med tri okupatorje, v brezupnem času, ko sta Hitler in Mussolini zaslužnili in teptala evropske narode drugega za drugim, ko je dobil vojaški in gestapovski nemški stroj naročilo: naj Slovenijo spremeni v nemško deželo — takrat je Komunistična partija Slovenije poklicala Slovence v osvobodilni boj in bila pobudnica zgodovinske odločitve, da se ustanovi 27. aprila 1941 Osvobodilna fronta slovenskega naroda. OF ni nastala kot nekakšna večpartijska kaolicija, ampak kot zveza vseh sil, ki se hočejo bojevati proti fašističnim zavojalcem, za osvoboditev in združitev Slovenije, za novo demokratično zvezo narodov Jugoslavije.

OF je stopila pred Slovence brez obljub, ampak s pozivom na lastno akcijo in žrtev. Na tej osnovi so se v OF vključile vse skupine in pošteni narodni ljudje. Devet temeljnih točk OF govori o tem, da je potrebno proti okupatorju pričeti neizprosno akcijo in da bo taka akcija združila vse Slovence. OF ni priznala razkosanja Jugoslavije, stoječ na stališču naravne in usodne povezanosti skupnosti jugoslovanskih narodov. Temeljne točke poudarjajo, da gre za več kot samo izgon okupatorji, saj pravi šesta:

»Po narodni osvoboditvi prevzame na Slovenskem ozemlju oblast OF slovenskega naroda v celoti,« in sedma: »Po narodni osvoboditvi uvede OF dosledno ljudsko demokracijo.« Pot do tega pa je ustanovitev narodne vojske na slovenskem ozemlju, v katero je OF klicala vse zavedne Slovence.

Posebno je vredna poudarka tista točka programa OF, ki ugotavlja, da »z osvobodilno akcijo in aktivizacijo slovenskih množic preoblikuje OF slovenski narodni značaj. Slovenske ljudske množice, ki se bojujejo za svoje narodne in človeške pravice, ustvarjajo nov lik aktivnega slovenstva.«

S tem je izražena osnovna misel novega nosilca osvobodilnega gibanja — vsega naroda — delavskega razreda na čelu s svojo avantgardo KPS. Delavski razred že ves čas ve in poje v Internacionali: da je »osvoboditev od trpljenja lahko le delo lastnih rok«. V dolgoletnih bojih proti izkoriščanju je delavec spoznal pravo naravo meščanskih, klerikalnih, liberalnih narodnih voditeljev in zato je vnašal v osvobodilno gibanje globoko prepričanost o nujnosti in možnosti lastnega boja vseh delovnih ljudi mesta in vasi, ki niso pripravljeni čakati na milost tujih gospodarjev in nočejo pobirati drobtinic z gospodarjeve mize niti biti drobiž pri računih velikih. Komunisti, delavci, študentje, delovni kmetje so bili jedro prvih partizanskih čet. Boj je Slovence resnično združil v OF in v NOB so Slovenci presegli občutek o svoji majhnosti in neobglenosti in so po tisočletjih suženjstva suvereno in enakopravno vzeli svoje zadeve v lastne roke.

Omahljivci, predvsem izdajalska domača klerikalna in liberalna gospoda, ki je dotlej živela na račun izkoriščanja delovnega ljudstva, je očitala komunistom in OF, da avanturistično pozivata mali slovenski narod v katastrofo, češ da bodo Slovenci s svojim odporom še bolj spodbudili tuje oblastnike k uničevanju ljudi. Učili so Slovence ponižnosti in hlapčevanja tujemu biču.

Toda vodstvo osvobodilnega gibanja, predvsem pa komunisti so dobro vedeli dvoje:

Da so fašisti in nacisti razkosali slovenski narod zato, ker so ga v svojih načrtih že zdavnaj obsodili na narodno smrt, ker so na tem važnem križišču poti iz severne Evrope na jug, na Sredozemsko morje in iz zahoda na vzhod, hoteli biti le oni gospodarji. Tega načrta niti Hitler niti Mussolini nista skrivala, čeprav sta za isti cilj uporabljala različne metode;

Komunistična partija in OF sta vedeli, da se je domača gospoda že zdavnaj udinjala v službo tujcem in sprejemala njegovo zaščito v strahu za svoje gospodarske in oblastniške položaje. Poziv v boj proti tujim osvajalcem je do kraja razkrinkal, kako globoko je v svojem narodnem izdajstvu padla gospoda, ki se je proglašala za voditeljico slovenskega naroda. Ta gospoda se ni mogla nasloniti na moč lastnega naroda, saj bi to pomenilo, da bi se morala odpovedati svojim izkoriščevalskim privilegijem in oblasti. Zato so voditelji vseh tedanjih meščanskih strank odbili klic OF, padali v vse večje izdajstvo, vse do netenja državljanske vojne v korist okupatorja. Izdajali so partizane Gestapu in Ovri, organizirali belo in plavo gardo, Rupnikove domobrance, da so prisegli zvestobo Hitlerju, smrtnemu sovražniku Slovencev. Brez predsodkov so izkoriščali verska čustva preprostih slovenskih ljudi in s pomočjo škofa Rožmana in dela izdajalske duhovščine zavajali mnogo slovenskih mož in fantov, da so si s krvjo umazali roke v lažni obrambi vere, družine in zemlje — v resnici pa so jih tako zapeljali v službo tujim okupatorjem.

Ko te dni oživljamo v spominu dogodka pred četrto stoletje, nam še posebno stopa pred oči, s kakšnimi strašnimi silami in interesi velesil, ki so potekali čez našo deželo, smo se morali soočiti. Odkrije se nam, zakaj so v dneh, ko je Nemčija že bila na tleh in kapitulirala, na našem ozemlju, na Primorskem in Koroškem še tekle reke krvi v boju za končno odločitev — kdo bo na tej zemlji gospodar. Bežeča nemška zver in njene hlapčevske četniške, ustaške, bele in plave bande so v boju za svojo kožo le še stopnjevale svojo rušilno silo. Vse te bande so se z vsemi sredstvi skušale izogniti predaji ljudstvu, ki je predobro poznalo njihove zločine. Upirale so se narodnoosvobodilni vojski, da bi pričakale anglo-ameriške čete, ali se pa vsaj skušale reševati na ozemlje, ki so ga one okupirale. Računali so, da se bo velika antihitlerjevska koalicija razbila in da bodo lepo sprejeti kot zavezniki v napadu na Sovjetsko zvezo. Slovenska gospoda je bežečim okupatorjem in njihovim hlapcem pri tem pomagala z vsemi silami. Vse do zadnjega so hujskali domobrance na stopnjevanje bojev proti partizanom, na ubijanje in požiganje po slovenski zemlji, hkrati pa zvito računali, da bodo ostali kot edina oblast in vojaška sila na tem ozemlju. Najprej so izkoriščali za svoj ščit nemške, četniške (Nadaljevanje na zadnji strani)

in ustaške bande, nato pa so skušali domobran- ce, ki se jih je še držala kri ubitih partizanov, prekrstiti v »narodno vojsko kralja Petra« in se zahodnim zaveznikom predstaviti kot »vla- da« v Ljubljani.

Medtem, ko so slovenski in partizani vseh nar- odov Jugoslavije prelivali kri pred vrati Trsta, Gorice, Celovca, ustvarjajoč davni sen Zedinje- ne Slovenije, se je izdajalska slovenska kleri- kalna, cerkvena in liberalna gospoda priprav- ljala, da se premaskira iz hitlerjevih pomaga- čev v anglo-ameriške protisovjetske zaveznike in začne služiti novim gospodarjem.

V odločilnih dneh vojaških operacij osvoba- janja vsega slovenskega ozemlja so ostali do- sledni v izdaji življenjskih interesov slovenske- ga naroda in poskušali takrat — kar poskušajo vse do danes — hlapčevati tujcu in pri tem bar- rantati z usodo Slovenije in Slovencev.

Toda vse to jim je preprečila legendarna hrabrost slovenskih partizanov, moč Osvobodil- ne fronte, ki je pomenila organiziran odpor vsega naroda, vsake ulice, kraja, hiše. OF je po- deseterila in postoterila sile partizanske vojske, tako da ni slovensko ozemlje v nobenem tren- utku okupacije bilo v rokah okupatorja. Iz te- ga boja, iz odborov OF je rasla nova ljudska oblast in zavezništvo vseh narodov Titove Ju- goslavije.

Pred prihodom vojske zahodnih zaveznikov, smo z lastnimi silami osvobodili vse slovensko etnično ozemlje in vzpostavili na njem vojaško in civilno oblast nove osvobojene Slovenije v federativni Jugoslaviji.

Vemo za igro velesil, ki so nam kasneje okr- nile to našo zmago, pri čemer jim je zvesto slu- žila slovenska izdajalska emigracija. Vendar predstavlja dejstvo, da so bili v času ljudske vstaje vsi Slovenci združeni v OF, v skupnem boju za svojo narodno afirmacijo, stalen vir na- vdiha in moči, ki nas vse tako povezuje. Ma- tična republika Slovenija — kot sestavni del in subjekt jugoslovanske socialistične federacije — je tudi subjekt miroljubne in napredne zunanje politike, v kateri se vse bolj povezujejo narodi in narodnosti preko začrtanih meja.

Narod si je zapisal sodbo sam, ne frak mu je ni in ne talar! Delavec — kovač Kalandar je vzel stvar v roke, ne le kot svojo zadevo, amp- ak kot celovito narodnoosvobodilno, kulturno in politično dejanje.

Ni slučaj, da so nosile slovenske brigade ime- na borcev in kulturnih delavcev — in tako oznanjale že v boju svoje humanistično, kultur- no poslanstvo. Že v času boja so bili položeni temelji bodoči graditvi oblasti, znanstvenim in kulturnim dejavnostim, šolstvu, zdravstvu.

V partizanskem boju smo zrušili stari svet in položili trdne temelje novega. Pred današnjo mladino pa je zahtevna naloga nadaljnje gra- ditve, ki gotovo ni lažja in manj zahtevna od narodnoosvobodilnega boja, saj utiramo nova pota in hitimo k visokim ciljem, h končnemu osvobojenju človeka in dela. Pri tem nelahkem delu pa nam izročila narodnoosvobodilnega bo- ja dajejo dragocena izhodišča.

● Govore nam o tem, da se narodi ne dele na velike in majhne, ampak na svobodoljubne in hrabre narode junakov, ali pa na ponižne na- rode hlapcev.

● Govore nam o ceni svobode in samoodloč- be, ki je v lastnem dejanju, pa bodisi v vojni ali miru, dejanju ljudskih množic, kar hkrati pomeni dejanje in sodelovanje vsakega posa- meznika in vseh skupaj. Naše izkušnje nam go- vore, da ljudske množice v boju za svojo svo- bodo ne more premagati nobena, še tako močna tehnika in strahovlada tujcev; govore nam o zgodovinski povezanosti boja delavskega razre- da za uničenje izkoriščanja človeka po človeku z bojem malega naroda za lastno osvoboditev in razvoj proti tujim in domačim izkoriščeval- cem.

● Govore nam, da je za doseg postavljenih ciljev treba poznati tudi pot do njih in jih ne le obljudljati, ampak se na tej poti ves predati bo- ju — in da je to naloga in vloga subjektivnih sil družbenega razvoja, Zveze komunistov, ki oborožena z znanostjo marksizma-leninizma omogoča, da se v skupnih naporih povezujejo vse napredne narodne sile, omogoča, da se po- samezniki in skupnosti čutijo svobodni in samo- iniciativni, a hkrati povezani in dogovorjeni za skupno stvar, tako kot v OF in kot zdaj v Soci- alistični zvezi.

● Govore nam o pomembnosti zveze narodov in narodnosti Jugoslavije, ki so se v boju za lastno svobodo in enakopravnost združili v močno socialistično federativno skupnost, ki v svoji mednarodni politiki aktivnega sožitja in miru ter odpora agresiji in blokovski delitvi sveta izraža najgloblja čustva vsakega partizan- skega borca in današnjega samoupravljalca.

Popis nekdanjih aktivistov OF

REPUBLIŠKA konferenca SZDL je pri odloča- nju o letošnjem zboru aktivistov v Dolenjskih Toplicah, ki bo 7. junija, poudarila potrebo, da bi vsaj sedaj, 25 let po osvoboditvi evidentirali vse nekdanje aktiviste OF. Socialistična zveza, naslednica Osvobodilne fronte je dolžna, da ure- di in izpopolni seznime aktivistov OF. Pri se- stavi seznamov aktivistov je potrebno skrbeti za verodostojnost občanov v skladu s kriteriji, ki jih je objavil Izvršni odbor SZDL Slovenije. Izvršni odbor SZDL Slovenije meni, da je tre- ba šteti med aktiviste Osvobodilne fronte slo- venskega naroda zlasti tiste, ki so v času osvob- odilnega gibanja v letih 1941—1945 bili:

- člani IO OF, vrhovnega plenuma OF, člani SNOS odposlanci kočevskega zbora,
- člani nekdanjih pokrajinskih, okrožnih, pod- okrožnih, okrajnih rajonskih in terenskih od- borov OF ter odborov OF raznih ustanov in poklicev,
- članice odborov AFŽ,
- člani vodstev mladinskih organizacij (SKOJ in ZMS) od osnovnih do najvišjih,
- člani poveljstev narodne zaščite, zlasti v letih 1941 in 1942 ter tisti, ki so v tej polvojaški frontovski organizaciji zbirali orožje in opre- mo za partizane ali obveščali partizane o so- vražnikovih premikih ter se udeleževali ak- cij NZ na zasedenem ozemlju,
- člani odborov Delavske enotnosti (sem je šte- tudi take, odbore v Trstu in Trziču, kjer je

bila organizacija DE glavna oblika skupnega revolucionarnega boja slovenskega naroda in italijanskega proletariata),

- vsi tisti, ki so trajno aktivno sodelovali pri zbiranju sredstev za ljudsko pomoč, materi- ale za partizane, ali aktivno sodelovali pri skrivanju in transportiranju take pomoči,
- zdravniki in zdravstveno osebje, ki so zbira- li in pošiljali sanitetni material ali pa zdravi- li ranjence in ilegalce,
- terenski zaupniki in obveščevalci,
- družine ali osebe, ki so dajale stanovanja in zavetje ilegalcem,
- kurirji in kurirke, ki so vzdrževali zvezo med posameznimi ilegalci v okupiranih krajih,
- družine, ki so skrbele za otroke ilegalcev in partizanov,
- tisti, ki so dajali prostor za ilegalne tehnike in ki so v takih tehnikah delali,
- člani gospodarskih komisij, ki so požrtvoval- no zbirali hrano in drugi material za parti- zansko vojsko,
- člani NOO, izvoljenih na osvobojenem ozem- lju 1942 ali kasneje; ti odbori so bili večkrat tudi odbori OF ter so morali večkrat delovati tudi ilegalno,
- interniranci, ki so v taboriščih organizirano delovali v interesu osvobodilnega gibanja,
- slovenski pregnanci v Srbiji in na Hrvaškem, ki so organizirano kot aktivisti sodelovali v srbskem in hrvaškem osvobodilnem gibanju,
- končno vsi tisti, ki so še na razne druge na- čine organizirano sodelovali pri slovenskem osvobodilnem boju doma ali v tujini.

Krajevne konference SZDL skupno z ZB NOV že dalj časa vršijo popis nekdanjih aktivistov OF. Vse nekdanje aktiviste OF prosimo, v kolik- or še niso izpolnili popisnic, da le-te dvignejo pri predsedniku krajevne konference oziroma predsedniku krajevnega odbora ZB NOV. Lah- ko pa se poslužite tudi spodnje popisnice.

Sedanji poklic in zaposlitev:

Če je upokojenec, navesti mesečno pokojnino:

Bivališče v času NOB:

Opombe:

Podpis:

Priimek in ime:

Ilegalno ime:

Kratki podatki o aktivističnem delu 1941—1945:

Odlikovanja:

Član družbenih organizacij: ZK, SZDL, ZZB in drugo

POPIS AKTIVISTOV OF

Znamka 0,30

OBČINSKA KONFERENCA SZDL

Ljubljana Šiška

TRG PREKOMORSKIH BRIGAD 9/II.

Rojstni dan in kraj:

Sedanje stanovanje: